

Ernest Nowak

Cyganiada

WARTOŚĆ RUMUŃSKIEJ POEZJI W EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

I. Edukacja włączająca z mojej perspektywy

Edukacja włączająca to dziś bardzo popularny i aktualny temat. Ma swoich przeciwników, jak i zwolenników, jednak w mojej ocenie warto skupiać się na jej aspektach pozytywnych, w których chodzi o dobro każdego ucznia i możliwość pracy z nim, wykorzystując jego mocne strony. Ten kierunek sprawdza się zwłaszcza z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, z którymi pracuję na co dzień w Szkole Podstawowej Specjalnej „Akademia Życia” w Kielcach. Z jednej strony należy rozwijać te umiejętności i wiedzę, która uczniowi „przychodzi łatwo” i zapewnia mu poczucie bezpieczeństwa oraz spełnienia. Z drugiej strony, bazując na atutach, można też pracować nad aspektami słabszymi, np.: uczeń bardzo dobry z historii może nie lubić matematyki, jednak pracując na osi czasu albo na cyfrach rzymskich może skutecznie rozwinąć niektóre wymagane umiejętności z tej niezbyt lubianej dziedziny, a dzięki temu jest szansa, że zmieni o niej swoją opinię. W tym właśnie widzę przede wszystkim pozytywne aspekty edukacji włączającej – może być ona przydatna w pracy z każdym uczniem – tym zdolnym, tym „średnim”, ale i tym, który ma z nauką duże problemy.

Kolejną stroną pozytywną edukacji włączającej jest korzystanie z metod integracji nauk. Sądzę, że pomysł tzw. nauczania blokowego integrującego np. nauki humanistyczne czy ścisłe jest bardzo dobry¹. Jak można uczyć porządnie i dobrze historii, skupiając się tylko na datach, przyczynach czy skutkach, a nie omawiając na przykład spuścizny umysłowej i literackiej konkretnych czasów? Nie da się. Inaczej uczeń zostaje z wrywkami wiedzy, którą owszem – może odtworzyć i wymienić przyczyny czy skutki, konkretne nazwiska postaci historycznych albo wskazać na dane wydarzenie, nawet może je charakteryzować – ale jeśli nie potrafi tych historycznych puzzli połączyć, to posiada jedynie wiedzę, która opisuje świat w myśl zasady *pars pro toto* (łac. „część za całość”). Nie sposób opisać całej historii i poznać spuściznę umysłową ludzi w danej epoce. Warto jednak na konkretnych przykładach pokazywać pewne zjawiska i prądy umysłowe (uniwersalne), a nie tylko skupiać się na ich terminologii.

1. Por. :D. Hejda, E. Mazur, *Z teorii i praktyki nauczania integrującego*, [w:] *Problemy integracji i zagadnienia aksjologiczne w edukacji polonistycznej*, Rzeszów 2012, s. 13-17.

II. Literatura światowa – nieco nietypowo o ważnych sprawach

Podstawa programowa przedmiotu język polski II etap edukacyjny: klasy IV-VIII w celach kształcenia – wymagania ogólne – w obszarze I: Kształcenie literackie i kulturowe – zakłada że nauczyciel powinien kształtować takie procesy i czynności, jak: [...]

1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury.
2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
3. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.
4. Rozwijanie zdolności dostrzegania wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka i otaczającej go przyrody oraz kierowania się tymi wartościami. [...]².

Stąd zrodził się mój autorski pomysł wykorzystania literatury rumuńskiej do rozwijania tych istotnych umiejętności. Dlaczego akurat literatura rumuńska? A dlaczego nie? Nauczyciel języka polskiego nie jest zobligowany tylko do realizacji wybranych utworów z podręcznika szkolnego – może i powinien rozbudzać w uczniach **ciekawość** innymi tekstami kultury. Taką lekcję czy cykl lekcji można połączyć w szkole z organizacją tygodnia rumuńskiego, w czasie którego wskażemy uczniom na:

- unikatowość rumuńsko-mołdawskiej kultury;
- pokazanie cech podobnych, łączących Polaków i Rumunów;
- przedstawienie elementów historii, które nas łączą;
- scharakteryzowanie rumuńskiego świata fantastycznych i rzeczywistych opowieści ludowych, a wśród nich elementów takich jak: wampiry, wilkołaki, strzygi, hrabia Dracula, gospodar Wład Palownik, walka z Turkami, itd.

Uważam, że to niezwykle interesujący pomysł. Z jakiegoś powodu nie mamy problemu z mówieniem i opisywaniem kultury i cywilizacji angielskiej, fran-

2. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, II etap edukacyjny: klasy IV-VIII, język polski, s. 60. <https://www.gov.pl/attachment/2801cf2f-64fc-453a-97ec-6377b532ca39>, [dostęp: 06.11.2024].

cuskiej czy amerykańskiej, ale o mniejszych kulturach europejskich czy spoza Europy mówi się nam już w zdecydowanie trudniejszy sposób. Rumunia jest tu zatem tylko pretekstem – możemy wybrać sobie dowolny kraj, dowolne wiersze czy opowiadania, które staną się powodem do ciekawych refleksji literackiej czy historycznej. Jest to zatem propozycja dla nauczycieli różnych przedmiotów, właśnie w myśl kształcenia blokowego (zintegrowanego), której jestem wielkim orędownikiem.

III. Pomysł na lekcję z ... *Cyganiadą* Iona Budaia-Delenau z wykorzystaniem elementów arteterapii

Cyganiada autorstwa jednego z najważniejszych rumuńskich pisarzy, Iona Budaia-Delenau jest dla Rumunów eposem narodowym, a zatem jednym z najważniejszych tekstów ze względów narodowo-historycznych, może być więc porównana z polskim *Panem Tadeuszem* Adama Mickiewicza³. Na tym etapie można już spokojnie wprowadzać pojęcie eposu narodowego (epopei), z którym uczniowie w starszych klasach mają niemały problem – im wcześniej je wprowadzimy, tym większa szansa, że zostanie zapamiętane i będzie przez uczniów z powodzeniem używane. Sądzę, że można taką lekcję przeprowadzić w **klasach VI-VIII szkoły podstawowej**, sprawdzi się także w **niektórych V klasach**, tym bardziej jeśli uczniowie lubią historię i język polski. Tak jest w moich „oddziałach specjalnych”, gdzie uczniowie są bardzo ciekawi historii i kultury innych krajów, a szczególnie Bałkanów, które z wyjątkową pasją sobie upodobali.

Jak przeprowadzić taką lekcję? Może być ona rozłożona na jedną lub dwie jednostki lekcyjne. Na początku warto zapisać temat lekcji i wprowadzić uczniów krótko w historię Rumunii. Tworzymy z uczniami **drzewo myśli** – z czym kojarzy wam się Rumunia? Zapisujemy pomysły w formie drzewka na tablicy (mają to być pomysły uczniów, nauczyciel może delikatnie podpowiadać). Uczniowie indywidualnie przerysowują drzewo do zeszytu, a następnie możemy wspólnie narysować rumuńską flagę i krótko opisać, co oznaczają w niej kolory, np.:

- czerwony i żółty oznaczają Wołoszczyznę (żółty oznacza opór i waleczność, a czerwony krew oddaną za zjednoczenie kraju);
- żółty i niebieski to Mołdawia (dziś osobne państwo, ale mówi się tam po rumuńsku: niebieski może oznaczać czystość, świętość, wierność tradycji).

W ten sposób rozbudzamy w uczniach ciekawość i pokazujemy, że każdy kolor na flagach nie jest przypadkowy – oznacza narodowe cechy i związany jest z historią.

3. I. Budai-Delenau, *Cyganiada*, [w:] *Antologia poezji rumuńskiej*, pod red. D. Bieńkowskiej, J. Rogozińskiego, Warszawa 1989, s. 41-48.

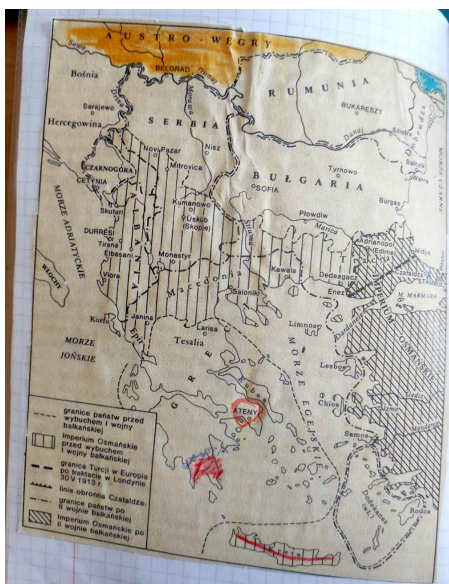
W dalszej części lekcji prezentujemy i omawiamy mapę Rumunii, może być to też mapa Imperium Osmańskiego, gdzie znajduje się Rumunia. Następnie uczniowie wycinają rozdane małe mapki, wklejają je do zeszytów i zaznaczają różnymi kolorami Wołoszczyznę i Mołdawię. Przy okazji tłumaczymy uczniom, że w Polsce takimi prowincjami były np. Małopolska i Wielkopolska, które w pewnym momencie połączyły się tworząc załążki naszej ojczyzny. Podczas zajęć korzystamy z warsztatu arteterapeutycznego – uczniowie muszą wycinać, kleić, kolorować – lekcja jest przyjemna, bezstresowa, a zapamiętają z niej znacznie więcej niż z bezmyślnego notowania dat i skutków⁴.

Ostatnim elementem będzie czytanie wybranych fragmentów *Cyganiady*, np. z książki *Antologia poezji rumuńskiej* pod red. D. Bieńkowskiej i J. Rogozińskiego, wydanej w Warszawie w 1989 roku, s. 41-48. Polecam szczególnie ostatni fragment ze strony 48: to krótki poetycki piękny opis walki Rumunów z Turkami – pojawiają się tam metafory, epitety i liryczne opisy, które na kolejnej (lub tej samej lekcji) możemy z uczniami wypisać i omówić. Wybrany uczeń czyta na głos fragmenty poezji, można przeczytać go dwa razy, a następnie poprosić dzieci o rysunek, który kojarzy im się z tym opisem. Niech będzie to dowolna interpretacja dziecka – obóz wojskowy, żołnierze rumuńscy i tureccy, gospodar jadący na koniu – warto te pomysły wcześniej zebrać i wypisać na tablicy.

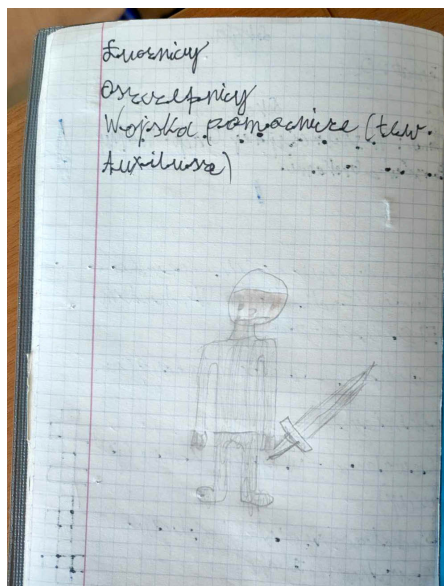
W ten sposób zyskujemy ogromną wartość dodatnią – wprowadzamy dziecko w literaturę europejską, ale inną niż dotychczas czytało – prawdopodobnie nigdy wcześniej nie miało okazji spotkać się z tą tematyką. Można tu wprowadzić, pokazać czy utrwalić takie pojęcia jak: epos, epopeja, Turcy, Rumuni, obóz wojskowy, gospodar, sułtan, etc. Pojęcia wraz ze środkami literackimi z tego fragmentu warto wypisać do zeszytu albo zrobić w formie plakatu czy lapbooka – idealnie sprawdzi się to rozwiązanie dla tych nauczycieli, którzy zdecydują się kontynuować temat Rumunii w formie tygodnia rumuńskiego w szkole. Zwieńczeniem takiego wydarzenia może być wysłanie pocztówek do Polonii rumuńskiej albo zaproszenie podróżnika lub pisarza, który tam bywał i może coś więcej opowiedzieć o tym ciekawym kraju, ale dość mało znanym, szczególnie w polskiej edukacji.

Ponadto, taka lekcja przypadnie do gustu każdemu uczniowi – nie jest zbyt obciążająca, odbywa się w miłej atmosferze skojarzeń i podróży, uczniowie nie są tu oceniani, a jedynie zachęceni do rozbudzenia ciekawości o kraju, który niegdyś z Polską graniczył. To szansa na rozwinięcie wielu nowych umiejętności interpretacji i myślenia o literaturze, a także na to, że uczeń

4. E. Baranowska-Jojko, *Rozwojowa kreska. Ćwiczenia plastyczne z elementami arteterapii*, Gdańsk 2020, s. 3-6.

Ilustracja 1. Mapa Imperium Osmańskiego, którą możemy wykorzystać na lekcji o Rumunii czy innym kraju bałkańskim. Zeszyt Piotra, ucznia klasy Va. W bibliografii załącznik do mapy.

Ilustracja 2. Rysunek przedstawiający typ żołnierza – wojak z mieczem. Schematyczne, proste i bardzo skojarzeniowe ujęcie ucznia Piotra z klasy Va.

wzmocni swoją wiedzę i pewność siebie. W końcu poznawanie nowych kultur to podstawowe zadanie na lekcji języka polskiego czy historii. Wykonane rysunki, klejenie mapek i ich kolorowanie związane jest z bliskimi mi wartościami arteterapii, której głównym celem jest niwelowanie zachowań niepożądanych, nauka szacunku do samego siebie i innych, a także rozbudzenie zainteresowania pięknem świata. **A przecież taka właśnie jest Rumunia: piękna i godna naszej uwagi.**

Bibliografia:

1. Baranowska-Jojko E., *Rozwojowa kreska. Ćwiczenia plastyczne z elementami arteterapii*, Gdańsk 2020, s. 3-6 oraz 81-83.
2. Budai-Delenau I., *Cyganiada*, [w:] *Antologia poezji rumuńskiej*, pod red. D. Bieńkowskiej, J. Rogozińskiego, Warszawa 1989, s. 41-48.
3. Demel J., *Historia Rumunii*, Wrocław 1970.

4. Gudro-Homicka M., *Metodyka nauczania języka polskiego i konspekty zajęć w klasach IV-VIII. Poradnik dla nauczycieli*, Warszawa 2019, s. 124-128.
5. Okoń W., *Zabawa a rzeczywistość*, Warszawa 1987, s. 190-197.
6. Reychman J., *Historia Turcji*, Wrocław 1973.
7. Wituch T., *Tureckie przemiany. Dzieje Turcji 1878-1923*, Warszawa 1980, mapka: s. 194.
8. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, II etap edukacyjny: klasy IV-VIII, język polski, s. 60. <https://www.gov.pl/attachment/2801cf2f-64fc-453a-97ec-6377b532ca39> [dostęp: 06.11.2024].

Ernest Nowak

Nauczyciel języka polskiego, historii oraz wychowawca w świetlicy w Szkole Podstawowej Specjalnej „Akademia Życia” w Kielcach. Pasjonata arteterapii, antropologii, gier komputerowych, Imperium Osmańskiego i rumuńskiej literatury.

PRACOWNIA INTROLIGATORSKA i PRACOWNIA DIGITALIZCJI

oferujemy USŁUGI

- **poligraficzne i introligatorskie**
- WYDRUKI:
wizytówki, afisze, plakaty
ulotki (do A3)
- OPRAWA
książek, czasopism, prac magisterskich,
laminowanie (do A3),
bindowanie i termobindowanie (do A4)
- **skanowania i OCR**
- SKANOWANIE
książek, map, szkiców (do A1)
fotografii, negatywów, slajdów
- ROZPOZNAWANIE TEKSTU (OCR)
z zeskanowanych dokumentów
drukowanych